

FUQAROLARNING TIBBIY-IJTIMOY YORDAM OLISH HUQUQI

Kengasheva Laylo
Valiyeva Ra'no

Annotatsiya: Ushbu maqolada fuqarolarning tibbiy-ijtimoiy yordam olish huquqi hamda ijtimoiy yordam bilan ta'minlash haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: fuqarolar, tibbiy yordam, ijtimoiy yordam, ijtimoiy ta'minot, tibbiy malakali xizmat.

O'zbekiston davlat qurilishidagi asosiy tamoyillardan biri-kuchli ijtimoiy himoya hisoblanadi. Ijtimoiy ta'minot olish huquqi fuqarolarning asosiy huquqlardan biridir. "Har kim qariganda, mehnat layoqatini yo'qotganda, shuningdek boquvchisidan mahrum bo'lganda va qonunda nazarda tutilgan boshqa hollarda ijtimoiy ta'minot olish huquqiga ega.

Pensiyalar, nafaqalar, ijtimoiy yordam boshqa turlarining miqdori rasman belgilab qo'yilgan tirikchilik uchun zarur eng kam miqdordan oz bo'lishi mumkin emas", - deyiladi Konstitutsiyaning 39-moddasida.

"Ijtimoiy ta'minot" atamasi davlat tomonidan yaratib beriladigan, insonlarning hayotiy faoliyati uchun zarur ehtiyojini moddiy tomondan qondirish uchun moddiy va boshqa ijtimoiy himoya qilish tushuniladi. Bular sirasiga pensiya, nafaqa va ijtimoiy nochor fuqarolarni pul va shunga o'xshash shakllardagi moddiy ta'minotlar bilan ta'minlash kiradi.

O'zbekistonda bozor iqtisodiyotiga o'tishning besh tamoyillaridan biri davlat faoliyatini iqtisodiy va ijtimoiy isloh qilishga asoslangan kuchli ijtimoiy siyosat hisoblanadi. Davlat organlari, jumladan, Prezident, Oliy Majlis, Vazirlar Mahkamasi, vazirliklar va idoralar, hokimiyatlar, mahalliy vakillik organlari, shuningdek fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari o'z vakolatlari doirasida fuqarolarni ijtimoiy himoya qilishni amalga oshiradi. Bundan tashqari, shunday organlar tizimi mavjudki, ularning vakolat doirasiga avvalo yuqorida ko'rsatib o'tilgan vazifalar kiradi. Bu Mehnat va ijtimoiy ta'minot vazirligi va uning joylardagi tegishli organlari hisoblanadi. Pensiya fondi, bolalar fondi, "Mahalla" fondi va boshqa fondlar tashkil etilib, ular samarali faoliyat olib bormoqda. Respublika Prezidenti Farmoni bilan fuqarolarning ijtimoiy ta'minoti bilan shug'ullanish vazifasi ularning joylaridagi fuqarolarning o'zini-o'zi boshqarish organlariga berildi.[1]

Respublikada fuqarolarning ijtimoiy ta'minotini amalga oshiradigan organlar tizimi va institutlar ishlamoqda. Davlat tomonidan ijtimoiy himoya qilishning konstitutsion huquqlarining amalga oshirilishi mazkur huquqlarni himoya qiladigan

mexanizm yaratilganligidir. Ijtimoiy ta`minot huquqi bilan malakali tibbiy xizmatdan foydalanish huquqi bir-biri bilan uzviy bog`liqdir.

O`zbekistonda har bir inson malakali tibbiy xizmatdan foydalanish huquqiga ega (Konstitutsiyaning 40-moddasi).[2]

Malakali tibbiy xizmatdan foydalanish huquqi davlat tomonidan kafolatlangan, shaxslarga berilgan huquq sifatida, tibbiyot muassasalari va maxsus malakali shifokorlar yordamida kerakli tibbiy yordam olish bilan izohlanadi.

Malakali tibbiy xizmatni maxsus tibbiy bilimlarga ega, gippokrat qasamyodini qabul qilgan va yordamga muhtoj har qanday bemorga sidqidildan xizmat qiladigan shaxslar amalga oshiradi. Davlat tibbiyot xodimlarining malakasi ustidan qattiq nazorat olib boradi. Qonunchilik tibbiy faoliyat bilan yetarli malakaga ega bo`lmagan shaxslar shug`ullanishini taqiqlaydi.

Davlat xususiy sog`lomlashtirish muassasalarini ochishga hamda ular faoliyatini olib borishlari va ularning tibbiy xizmat ko`rsatish darajasi, sifati ustidan nazorat qiladi. Mabodo ular davlat standartlariga javob bermasa, faoliyat olib borishlari uchun berilgan litsenziya huquqidan mahrum qilinadi. Shuning uchun ham davlat tomonidan juda ko`p tibbiyot oliygohlari, o`rta-maxsus tibbiyot o`quv yurtlari barpo etilgan va ular soha uchun maxsus bilimlarga ega malakali mutaxassislar tayyorlaydi.

Malakali tibbiy xizmat ko`rsatishni ta`minlash huquqi quyidagi shart-sharoitlar bilan ta`minlanadi:

davlat davolash va sanatoriya–kurort muassasalari tarmog`ining mavjudligi (11000 dan ortiq);[3]

nodavlat va idoraviy tibbiy muassasalarini rag`batlantirish va rivojlantirish. Ko`plab ishlab chiqarish tarmoqlari, tashkilotlar o`zlarining poliklinika, sanatoriya, kasalxona va sog`lomlashtirish markazlariga ega;

fuqarolarning barcha qatlamlarini o`z ichiga oladigan keng qamrovli emlash ishlarini olib borish hamda kasalliklarni aniqlash va oldini olish;

tibbiyot kadrlarini tayyorlash va malakasini oshirish, ular faoliyatining samaradorligi va malakasi ustidan davlat nazoratini o`rnatish;

tibbiy sug`urta tizimini yaratish. Mehnatga yaroqsiz yoki nogiron fuqarolarni moddiy qo`llab-quvvatlash va ularga to`lovlar ajratish;

fuqarolarga davlat tibbiy muassasalari tomonidan bepul tibbiy xizmat ko`rsatish. Nogironlar, 2 yoshgacha bo`lgan bolalar va og`ir bemorlarga dorixonalardan tekin dori-darmon olishga ko`maklashish;

tibbiyot muassasalarining zamonaviy texnika vositalari bilan jihozlash va ularda qulay shart-sharoitlar yaratish;

tez tibbiy yordam ko`rsatish muassasalarining mavjudligi.

Malakali tibbiy yordam ko`rsatish faoliyatini davlat tomonidan Sog`liqni saqlash vazirligi rahbarligidagi organlar tizimi olib bormoqda. Shuningdek, "Sog`lom avlod

uchun" xalqaro fondi onalar va bolalar sog`ligini saqlash yo`lida samarali ish olib bormoqda.

Tibbiy yordam olishga oid konstitutsiyaviy normalarning huquqiy mexanizmini amalga oshirishda "O`zbekiston Respublikasi aholisining sog`lig`ini saqlash to`g`risida"gi, "OITS bilan kasallanishning oldini olish to`g`risida"gi, "Davlat sanitariya nazorati to`g`risida"gi qonunlar va ular asosida qabul qilingan boshqa huquqiy hujjatlar muhim o`rin egallaydi.

Fuqarolarning tibbiy va ijtimoiy yordam olish huquqi. Kasallik, nogironlik va boshqa hollarda fuqarolar tibbiy -ijtimoiy yordam olish huquqiga ega, ular profilaktika, terapevtik -diagnostik, rehabilitatsiya, sanatoriy, protez -ortopedik va boshqa yordam turlarini, shuningdek ularga g'amxo'rlik qilish bo'yicha ijtimoiy choralarni o'z ichiga oladi. Bemorlar, nogironlar va nogironlar, shu jumladan vaqtincha mehnatga layoqatsizligi uchun nafaqa to'lash. Tibbiy va ijtimoiy yordam tibbiyot xodimlari va boshqa mutaxassislar tomonidan ko'rsatiladi. Fuqarolar ixtiyoriy tibbiy sug'urta asosida, shuningdek korxonalar, muassasalar va tashkilotlar, ularning shaxsiy mablag'lari va qonun hujjatlarida taqiqlanmagan boshqa manbalar hisobidan qo'shimcha tibbiy va boshqa xizmatlardan foydalanish huquqiga ega. Fuqarolarning ayrim toifalari protezlar, ortopedik, tuzatuvchi mahsulotlar, eshitish apparatlari, transport vositalari va boshqa maxsus vositalar bilan imtiyozli ta'minlash huquqiga ega. Fuqarolar ixtisoslashtirilgan sog'liqni saqlash muassasalarida tibbiy ko'rikdan o'tish huquqiga ega. Kasbiy faoliyatning ayrim turlari bilan shug'ullanadigan fuqarolarning sog'lig'ini muhofaza qilish. Fuqarolarning sog'lig'ini himoya qilish, yuqumli va kasbiy kasalliklarning oldini olish maqsadida ro'yxati O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi tomonidan tasdiqlangan ishlab chiqarish va ayrim kasblar xodimlari ishga qabul qilinganda majburiy dastlabki va davriy tibbiy ko'rikdan o'tkaziladi. Fuqaro sog'lig'i sababli vaqtincha yoki doimiy ravishda ma'lum turdagi kasbiy faoliyat va xavf manbai bilan bog'liq faoliyatga layoqatsiz deb topilishi mumkin. Bunday qaror tibbiy kontrendikatsiyalar ro'yxatiga muvofiq tibbiy komissiyalar xulosasi asosida qabul qilinadi va sudga shikoyat qilinishi mumkin. Kasbiy faoliyatning ayrim turlarini va xavf manbai bilan bog'liq faoliyatni amalga oshirish uchun tibbiy kontrendikatsiyalar ro'yxati Sog'liqni saqlash vazirligi, O'zbekiston Respublikasi Bandlik va mehnat munosabatlari vazirligi va Federatsiya Kengashi bilan birgalikda belgilanadi. O'zbekiston kasaba uyushmalari va har besh yilda kamida bir marta ko'rib chiqiladi. Ish beruvchilar o'z xodimlarining majburiy tibbiy ko'rikdan o'z vaqtida o'tishlari va majburiy tibbiy ko'rikdan o'tmagan shaxslarning ishga qabul qilinishi oqibatida sog'liq uchun zararli oqibatlar uchun qonunga muvofiq javobgar bo'ladilar. Oilaning sog'lig'ini himoya qilish. Har bir fuqaro tibbiy sabablarga ko'ra, oilaviy muammolar, boshqalarga xavf tug'diradigan ijtimoiy ahamiyatga ega kasalliklar va kasalliklar mavjudligi, nikoh va oilaviy

[4]munosabatlarning tibbiy -psixologik jihatlari, shuningdek, tibbiy va davlat muassasalarida genetik, boshqa konsultatsiyalar va tekshiruvlar. sog'liqni saqlash tizimlari. Har bir oila oilaviy shifokor tanlash huquqiga ega. Bolali oilalar fuqarolarning sog'lig'ini muhofaza qilish sohasida qonun hujjatlarida belgilangan imtiyozlardan foydalanish huquqidan foydalanadilar. Agar uch yoshga to'lmagan bolalarni, shuningdek, shifokorlarning xulosasiga ko'ra, qo'shimcha parvarishga muhtoj bo'lgan, katta yoshdagi og'ir kasal bolalarni statsionar davolasa, ota -onalardan biri yoki bolaga bevosita g'amxo'rlik qiladigan boshqa oila a'zosi hisoblanadi. u bilan birga tibbiy muassasada qolish imkoniyati berilgan va unga mehnatga layoqatsizlik guvohnomasi berilgan. Voyaga etmaganlarning huquqlari. Voyaga etmaganlar quyidagi huquqlarga ega:

bolalar va o'smirlar tibbiyot muassasalarida Sog'liqni saqlash vazirligi tomonidan belgilangan tartibda dispanser kuzatuvi va davolanishi;

sanitariya -gigiyenik ta'lim, o'qitish va ularning fiziologik xususiyatlariga va sog'lig'iga mos keladigan sharoitda ishlash;

kasbiy yaroqliligini aniqlashda byudjet mablag'lari hisobidan bepul tibbiy maslahat;

sog'liqni saqlash holati to'g'risida kerakli ma'lumotlarni ular uchun mavjud bo'lgan shaklda olish.

O'n to'rt yoshga to'lmagan voyaga etmaganlar tibbiy aralashuvga ixtiyoriy ravishda xabardor qilingan rozilik berish yoki rad etish huquqiga ega.

Xulosa:

Jismoniy yoki aqliy rivojlanishida nuqsoni bo'lgan voyaga etmaganlar ota -onalari yoki ularni almashtirgan shaxslarning iltimosiga binoan byudjet mablag'lari, xayriya va boshqa mablag'lar, shuningdek ota -onalar mablag'lari hisobidan ijtimoiy himoya tizimi muassasalarida saqlanishi mumkin. yoki ularni almashtirgan shaxslar. Voyaga etmaganlarning huquqlari va manfaatlarini ota -onalar yoki ular qaramog'ida bo'lgan boshqa shaxslar tomonidan buzish, tarbiyalashdan bo'yin tovlash, voyaga etmaganlarning sog'lig'iga zarar yetkazuvchi shafqatsiz muomala qonun hujjatlarida belgilangan tartibda javobgarlikka sabab bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Davlat va huquq nazariyasi. A.A'zamxo'jayev va Sh. O'razavv tahriri ostida. Toshkent-2009[1]
2. Davlat va huquq nazariyasi. AA'zamxo'jayev va Sh.O'razayev tahriri ostida, Toshkent-2011[2]
3. Tojixonov U., Saidov A. Davlat va huquq asoslari. O'quv qo'llanma. Toshkent-2013[3]
4. A.I.Iskandarov, D.R.Qoldoshev "SUD TIBBIYOTI" Tibbiyot instituti talabalari uchun darslik[4]

5. Allaberganov Azizbek Saparbayevich. (2023). SHIFOKOR – TIBBIYOT XODIMLARI – BEMOR MUNOSABATLARINING XUSUSIYATLARI. *AMALIY VA TIBBIYOT FANLARI ILMIY JURNALI*, 2(2), 208–211. Retrieved from <https://sciencebox.uz/index.php/amaltibbiyot/article/view/5963>[4]

6. Allaberganov Azizbek Saparbayevich, Safarniyozova Dinora, Alimova Komila, & Rasulov Ma'murjon. (2023). FUQAROLARNING TIBBIY IJTIMOY YORDAM OLISH HUQUQI. *AMALIY VA TIBBIYOT FANLARI ILMIY JURNALI*, 2(2), 223–227. Retrieved from <https://sciencebox.uz/index.php/amaltibbiyot/article/view/5966>[5]

7. Эркинов Жахонгир Хайрулла Угли, & Аллаберганов Азизбек Сапарбоевич (2023). МЕСТО СОЦИОЛОГИИ МЕДИЦИНЫ В СИСТЕМЕ СОЦИАЛЬНОГО ЗНАНИЯ. *Ta'lim fidoyilari*, 14-02 , 16-18[7]

8. Toxirova Nigina Toxirovna, & Аллаберганов Азизбек Сапарбоевич (2023). DEVIANT XULQ-ATVOR SOTSIOLOGIYASI. *Ta'lim fidoyilari*, 14-02 , 12-15.[8]

9. Ш. С. Шаниязов, & А. С. Аллаберганов (2022). ЎЗБЕКИСТОНДА БИОЭТИКАНИНГ ВУЖУДГА КЕЛИШИ ВА РИВОЖЛАНИШИ ТАРИХИДАН. *Academic research in educational sciences, TSDI and TMA Conference* (2), 95-97[9]